

Nipfjället - DABS´ fjälläger 1994

Lennart Bratt

Den fina traditionen med botanikläger i DABS´ regi förlagda till Dalarnas fjällsocknar fortsatte detta år med att trakterna kring Nipfjället granskades. Under tiden den 4- 7 augusti samlades en liten men entusiastisk skara om sex botanister i stugbyn vid Fjätervåla. De första, som anlände redan kvällen den 3:e, fick beskåda hur sommarens värmebölja drog sin färde, åtföljd av praktfulla åskväder över fjällandskapet. Företningen kom att präglas av idealiskt väder för botanisering: svalt, soligt och med tillräcklig blåst för att hålla stickande flygfän borta.

Trakten hade vid förarbetena verkat lockande med en hel del äldre uppgifter antydande intressanta miljöer. Dessutom fanns här obesökta områden som kartor och litteratur manade oss att utforska. Med utgångspunkt i en rejäl och bekväm fjällstuga strategiskt belägen i närheten av den berömda fjällkrogen Dalripan fanns goda förutsättningar för det som brukar känneteckna DABS´ fjällturer: behagliga exkursioner med fina växtfynd varvat med kulinariska utsvävningar. En extra krydda för året var att Bengt Danielssons flora över Härjedalens kärlväxter nyss hade publicerats. Den kom att användas flitigt för jämförelser, särskilt som vi vistades mycket nära landskapsgränsen.

Den första dagen ägnades åt Fjätervåla på direkt gångavstånd från stugan. Örtrik granskog och frodiga kälflöden lät oss bli bekanta med traktens mer typiska flora. Varje år behöver exempelvis dunörter, viden, gräs och daggkåpor repeteras, och här gavs goda tillfällen. På fjällheden ägnades en del möda åt de av oss dåligt uppmärksammade fjällunderarterna av lummer och en. **Fjällen**, dvs fjäll-en *Juniperus communis* ssp. *alpina* visade sig vara vanlig såväl på Fjätervåla som på Nipfjället, liksom även **nordlummer** *Lycopodium annotinum* ssp. *alpestre*.

Flest ”rapportarter” inbringade dock parkeringsplanen vid liftanläggningen som härbärgerade sådana för trakten rara arter som **gatkamomill**, **vägtåg**, **ängskavle**, **amerikansk dunört** och **rödnarv**. De två sistnämnda tycks ha spridit sig mycket effektivt i övre Dalarna på senare år och påträffas numera ganska regelbundet. Ingentera var känd från fjällsocknarna när Almquist skrev Dalafloran 1949.

Dagens exklusivaste fynd gjordes under märkliga omständigheter. Vid ett s k besök runt knuten i kvällsmörkret kunde i skenet från ett fönster den omisskännliga vippan av **piprör** upptäckas. Detta skulle därmed vara det första fyndet för Idre. Växten torde ha kommit till platsen med utfyllnad eller kanske följt med som frö på någon sko.

Följande dag besöktes Nipjällets östsluttning med utgångspunkt från den högt belägna parkeringen. Vi följde en vacker bäckravin som visade sig innehålla en hel del av intresse. Arter som påträffades och är ovanliga i dalafjällen var t ex **ripstarr, axfryle, lapparv, fjällveronika, fjällviol** och **fjällfingerört**. Dessa arter växte i härliga små örtängar som man inte är bortskämd med i Dalarnas fjällvärld. Ibland tillkom ett angenämt sällskap av **låsbräken** och mängder av **fjällögontröst**.

Efter ett tag kom vi ned i fjällbjörkskogen varvid floran blev mer trivial. Detta uppvägdes dock av en rik förekomst av den sällsynta **grenlaven** *Evernia mesomorpha*. I dalgångens botten nådde vi vattendraget Foskan och fäboden Svens-Foskvallen. Här kunde en hel del kulturföljeslagare kryssas av, bl a **svenskfibbla**, en art som är närstående revfibbla, och som bestämdes efter viss möda.

Under återtåget gjordes ett lyckat försök att återfinna **ullvidet** som Gunnar Samuelsson skrev om redan 1917 som rikligt växande ”ovan Bolagsvallen”. Av den fäboden återstod endast ett par kullfallna ladrester, men av ullvidet desto mer. Inblandad i stora lapp-/ripvidesnår fanns ännu talrika buskar av detta ståtliga vide.

Tredje dagen tillbringades kring Fjätbodarna några km norr om Lillfjäten längs vattendraget Lillfjäten. Här fann Gunnar Björkman på 1950-talet ett antal krävande kalkarter, varför vi gärna ville genomsöka området. Den gode Björkman hade dock skrivit ”N om Fjätbodarna” vid publiceringen vilket kom att vålla oss mycket huvudbry. Förväntansfulla gav vi oss iväg upp efter Lillfjäten under ivrigt spanande efter tecken på kalkpåverkan. Allt vi fann var dock till vår förvåning extrem fattigflora. Detta hindrade ändå inte att många intressanta noteringar kunde göras. I älven var vattenfloran förvånansvärt frodig med arter som **rostate, plattbladig igelknopp, hästsvans, hårslinga** och **sköldbladsmöja**. För första gången på våra fjällvistelser fick vi tillfälle att bekanta oss med **klolånke** som här och på flera ställen i Lillfjäten förekom rikligt. Den växte i ganska strömt vatten på varierande djup och kunde identifieras dels på de starkt urnupna bladen, dels på honblommorna som sitter en och en vid varje led, inte parvis som hos andra lånkearter.

Färden fortsatte mot norr, men floran blev bara fattigare och vi alltmer betänksamma. Skogen blev däremot allt mer intressant och urskogsartad med talrika jättetallar som ofta var rikligt beklädda med **varglav**. Vi nådde en liten ”hå” som sjölika utvidgningar i vattendrag kallas här uppe, en utmärkt plats för första fikan. Här utförde en av exkuranterna en heroisk bedrift genom att simmande bland slingor, dy och annat insamla de enda blommande igelknopparna vi såg längs ån, härmed möjliggörandes en säker artbestämning. På några gamla, grova tall-lågor intill raststället kunde den lilla **dvärgbägarlaven** beskådas, så typisk för detta substrat men därför också starkt minskande på grund av dagens skogsbruk.

Ytterligare av intresse från området var de fina källor som mynnade här och var. I dessa bildade ofta **jordranunkel** och **källört** ett tilltalande färgspel med den praktfullt purpuröda **kärrkrokossan**.

Vi anträdde konfunderade återtåget, stillsamt undrande var Björkman kunde ha traskat. Landsvägen nåddes och stegen påskyndades ända tills vår ruderatstockholmare började känna sig som hemma och utstötte belåtna läten. I den nyanlagda vägslänten visade sig nämligen arter som **klofibbla**, **kamomill**, **luddlosta** och **vildtimotej** växa. Arter som inte alls hör hemma i trakten. Ett gräs som hittills inte ens påträffats i Dalarna visade sig i några få exemplar, nämligen **råttsvingel** *Vulpia myurus*.

När så en liten blå blomkalk lyste som ett smycke i vägkantsgruset kunde vi inte tro annat än att vi funnit något mycket exklusivt, sannolikt hittills okänt för västpalearktis! Varsamt, i magläge i diket, dokumenterades den lilla växten (ca 2 cm hög), vilket vållade viss förvåning hos ett par förbipasserande vandrare. Vi förmådde inte ens gissa oss till vilken familj växten kunde tillhöra. Belägget skickades sedermera till expertis, varefter vår upphetsning dämpades betydligt. Det visade sig nämligen vara ett pytteexemplar av **kantlobelia**, en mycket vanlig rabattväxt! Hur hade den hamnat där?

Nåväl, med det upphetsande fyndet i bakfickan fick vi nya krafter och beslöt att spana av några kärr vi sett från vägen med **gräsull** som signalerade att besök kunde vara lämpligt. Döm om vår förvåning när vi fann att alla de arter som Björkman uppgivit växte här söder om Fjätbodarna. Det är i alla fall skönt när saker och ting får sin förklaring. I dessa läckra kärr fanns t ex **smalfräken**, **tagelstarr**, **huvudstarr**, **glansvide** och vacker **trekantig svanmossa** samt i skogskanterna **tibast**, **röda vinbär** och **lundelm**.

Sista dagen tillbringade vi vid Storfjätan intill och nedströms Fjätvallen. I Hjelmqvists beskrivning till berggrundskartan över Dalarna nämns förekomst av kalkstenshällar från denna plats, vilket givetvis lät mycket spännande. Några uppgifter om floran fanns däremot inte.

Snart visade det sig att vi inte skulle bli besvikna. Hällar med en vackert skiktad och veckad kalksten befolkade av några fiskare tilldrog sig vår uppmärksamhet. Här växte rikligt av **grönbräken** i springor och i små örtrika torrängar enstaka låsbräken. Av hänsyn till fiskarna begav vi oss raskt vidare, varvid härliga rikkärr uppenbarade sig. **Huvudstarr**, **blekvide**, **smalfräken** och mängder av **hårstarr** hörde till noteringarna från dessa kärr. Efter att med hjälp av några trädstammar ha vinglat över älven vandrade vi åter uppströms. Rik fjällbjörkskog bjöd här på arter som **lundelm** och **tibast**. På och vid några block fann vi flera exemplar av **lappspira**, en art som man sällan ser utanför de rena fjälltrakterna. Slutligen stötte vi på ett vackert litet backkärr med några karaktäristiska tuvor som vi verkligen fått öva oss på att känna igen under fjällägren, nämligen **tagelstarr**.

Denna givande vandring kunde vi inte låta bli att fira med en kalasmiddag på Snöripan, varefter vi kände att vi återfick krafter nog för ett besök vid en närbelägen bäckravin som såg spännande ut på kartan. En deltagare hade tyvärr fördruckit sig på kaffe och måste lämnas stönande i magplågor i baksätet av en bil. Några märkligare fynd gjordes dock inte, fränsett en vacker samling **blågröe** på en klipphylla.

Med detta avslutades årets besök i fjälltrakterna och deltagarna återvände många erfarenheter rikare till den grå vardagen söderöver. Ännu en bit hade lagts till det stora pussel som vår utforskning av fjällsocknarna utgör. Vi hoppas att även Du kommande år vill medverka vid denna angenäma uppgift.

Inventeringsområdet med de viktigaste beskrivna områdena understrukna.